

Ašgabatā – iespaidīgi plašie ceļi, baltās mašīnas un baltā arhitektūra.

Trīs vīri Vidusāzijas trīs valstīs

Guntars Kļavinskis, Mintauts Buškevics, Jānis Zosārs
Autors foto

Tradīcijas var būt visdažādākās, taču šie vīri atvaļinājumus mēdz pavadīt vienoti kādā elpu aizraujošā tālāko valstu ceļojumā. Viņu pirmais eksotiskais piedzīvojumu maršruts 2005. gadā aizvilinājās uz pasaules jumtu – Āfrikas augstāko kalnu Kilimandžāro. Mērķis šādos ceļojumos kopīgs – uzkāpt kādā iespaidīgā kalnā, pārvarēt kādu strauju kalnu upi un atpūsties arī pilsētvidē, iepazīstot attiecīgās valsts vēsturi, kultūru un sadzīvi.

Sākotnēji viņu bijis daudz vairāk, taču šoreiz ceļā devās trīs vīri, kas septiņpadsmit dienās izbaudījuši trīs Vidusāzijas valstis: Uzbekistānu, Tadžikistānu un Turkmenistānu. Par šo iespēju un maršruta izstrādi ceļotāji Guntars Kļavinskis, AS "Latvijas Mediji" valdes priekšsēdētājs, Mintauts Buškevics, JVPI "Kultūra" direktors, un Jānis Zosārs, SIA "Vidzemes nekustamie īpašumi" vadītājs, pateicas Latvijas Alpinistu un ceļotāju asociācijai, tās prezidentam Arnim Opmanim.

No Taškentas uz Tjanšanu

Vidusāzija mums visbiežāk asociējas ar vizuāliem, smaržu

un garšu tēliem, iespaidiem, kā, piemēram, Austrumu tirgus pārpilnību – garšvielu, saldu meloņu, stipras tējas un trekna jērgaļas plova smaržu, iespaidīgo mošeju varenību, greznumu... Varbūt kādam pat ar Aladina burvju lampu... Vienvārdsakot, tur ir visa kā gana kā Austrumu pasakā, kas spēj ieinteresēt, pārsteigt, jo rūpīgi saglabāts šo valstu senais vēstures, kultūras mantojums un tradīcijas. "Pirmais ceļojuma pieturas punkts – Taškenta, moderna, dinamiska trīs miljonu pilsēta, kur mūs sagaidīja sarunātais gids, uzzinājām būtiskākos faktus par Taškentu, kas pirmoreiz devēta par pilsētu 11. gadsimta vēstures rakstītajos avotos," stāsta

Ceļotāji Buhārā. Lai apmeklētu mošejas, šorti jāaizsedz...

Mintauts Buškevics. "1220. gadā to iekaroja un izpostīja mongoļu karavadonis Čingishans un iekļāva Mongoļu impērijā. Vēlāk – 14. gadsimtā – pilsētu iekaroja Timurs, eiropeizētājā versijā – Tamerlans, mongoļu cilmes tjurku valdnieks, Samarkandas emīrs, viens no lielākajiem iekārotājiem cilvēces vēsturē, 14. gadsimtā sakāva Zelta ordu un iekaroja lielu daļu Āzijas. Viņa rocība bija tik iespaidīga, ka 16. gadsimtā visā valstī uzcēla vairākas varenas un skaistas mošejas, attīstījās arī zinātne, kultūra. Pateicībā par viņa ieguldījumu Taškentā ir vairākas piemiņas vietas šim valdniekam, piemēram, Amira Timura laukums un episkā Amira Timura statuja uz zirga, ap kuru zied iekopti puķu dārzeņi.

Pa ceļam uz Čimganas kalnu kūrortu (apmēram triju stundu brauciens), ko mēdz dēvēt par Uzbekistānas Šveici un kas atrodas pie Čarvaka rezervuāra (zils ūdens, smilšu pludmale uz kalnu fona) Tjanšana kalnos, iegriezāmie vietējā ciematā, kur mūs gaidīja ar tandūrā ceptiem miltu plāceņiem, kas pildīti ar masalu, kalnos augošu garšaugu, kas bagātīgs ar minerālvielām. Mūsu garšu kārpīnām tas bija jaunums, bija tikami izjust vietējo iedzīvotāju viesmīlību, viņu nacionālo virtuvi.

Pēc tam braucām uz Tjanšana kalnu pakāji, lai kāptu augšup, kalni pavasarī ir īpaši ainaviski izteiksmīgi – ar ziedošiem krūmiem, augiem, bieži redzējām savvaļas rabarberus, ziedošus mandeļkokus, tulpes... Plūmes alicās – kā baltas kupenas!"

Guntars Kļavinskis piebilst, ka nogaršojusi pirmās Uzbekistānas zemenes – nekā īpaša, var pat teikt – bezgaršīgas. Kalnos pavadīta vai visa diena, atpakaļceļā pēkšņi uznācis spēcīgs lietus, nokāpiens kļuvis sarežģītāks, jo mālainajā augsnē slidējušas kājas... Divās vietās pievārēta arī strauja un auksta kalnu upe – to pārbrīduši. Ceļā uz Taškentu krodziņā pirmo reizi ēsts jēra šašliks ar dārzeņiem un dažādām garšzālēm. Gaļa bijusi mīksta, garšīga, bez raksturīgās jēra piegaršas, acimredzot šie dzīvnieki ganīti kalnos, kur ekoloģiski tīra vide. "Tik garšīgu jēra šašliku vēl nebijām ēduši! Tā iegaršojās, ka arī turpmākajā ceļojuma gaitā maltītei centāmie galvenokārt izraudzīties jēra šašliku, salīdzinot, kāds nu katrā vietā iegādājies," teic Mintauts. Jautāts par vakaru izklaidi, Guntars ievērojis, ka Uzbekistāna salīdzinājumā ar abām pārējām musulmaņu valstīm ir demokrātiskāka izklaides ziņā un alkohola piedāvājumā – ir restorāni, kur to var nopirkt, kur – ne. Uzbekis-

TIK GARŠIGU JĒRA ŠAŠLIKU VĒL NEBIJĀM ĒDUŠI! TĀ IEGARŠOJĀS, KA ARĪ TURPMĀKAJĀ CEĻOJUMA GAITĀ MALTĪTEI CENTĀMIES GALVENOKĀRT IZRAUDZĪTIES JĒRA ŠAŠLIKU, SALĪDZINOT, KĀDS NU KATRĀ VIETĀ IEGĀDĀJIES.

tānas ekonomika gūst peļņu ne vien no derīgo izrakteņu ieguves, kokvilnas un lauksaimniecības produkcijas eksporta un tūrisma, bet arī no vieglo auto "Chevrolet", tabakas audzēšanas un ražošanas, tāpēc cigarešu paciņu varot nopirkt par eiro. "Varbūt sagādīšanās, taču visa ceļojuma laikā nedzirdējām no mošeju minaretiem muedzina aicinājumu musulmaņiem uz lūgšanu," atceras Mintauts. Naktīs pavadītas labās trīs zvaigžņu viesnīcās, vienai no tām bijis atmiņā paliekošs nosaukums "Cilvēkviesnīca".

Uz Tadžikistānu skatīt Iskanderu

"Tadžikistānu izraudzījāmie galvenokārt tās dabas, krāsaino Fanu kalnu un Iskandera ezera paklanoties." Mintauts, apmeklējot daļamatnieku darbnīcas, ievērojis, ka valsts zināmā mērā dotē māksliniekus, amatniekus, lai viņi, kontaktējoties ar tūristiem, varētu savus darbus par nelielām naudiņām pārdot, tādējādi popularizējot savu nacionālo kultūru un nedaudz nopelnot. Pieredzējušie meistari amata prasmes nodod mantojumā jaunākai paaudzei. Tā ir vērtīga tradīcija.

Tadžikistānai ir 430 km robeža ar Ķīnu, 870 km ar Kirgizstānu, 1161 km ar Uzbekistānu, 1331 km ar Afganistānu. Kalni aizņem 93% valsts teritorijas, un lielākā daļa valsts atrodas vairāk nekā 3000 metrus virs jūras līmeņa. Tadžikistānas lielāko teritorijas daļu aizņem Pamira kalni, valstī ir vairāk nekā 1300 ezeru. Pārsteidzoši skaistajos Fanu kalnos viens no tūristu iecienītākajiem ir Iskandera ezers. Vārds "Iskander" nozīmē "Aleksandrs". Viena no leģendām vēsta, ka

riens, lai tā spētu attīstīties straujāk, un joprojām izjūtams dzīves kontrasts starp pilsētām un laukiem.

Mintauts: "Tadžikistānā izteikti akcentē tās prezidenta autokrātismu, varas ietekmi, gida stāstījumos ne reizi vien skanēja pagodinājuma vārdi "mūsu cienījamais prezidents", "mūsu dižais vadonis" un tamlīdzīgi, dzīvam prezidentam sacelti vairāki pieminekļi – lielāki, mazāki, portreti karājas pie visām nozīmīgākajām ēkām. Jūtams tāds kā personības kults, par to liecina arī fakts, ka apstiprinātās jaunās valdības ministri zvērestu, kā tas bija iepriekš, vairs nedeva tautai, bet gan par nācīgas līderi dēvētajam prezidentam Emomali Rahmonam, viņa priekšā dzīļi paklanoties." Mintauts, apmeklējot daļamatnieku darbnīcas, ievērojis, ka valsts zināmā mērā dotē māksliniekus, amatniekus, lai viņi, kontaktējoties ar tūristiem, varētu savus darbus par nelielām naudiņām pārdot, tādējādi popularizējot savu nacionālo kultūru un nedaudz nopelnot. Pieredzējušie meistari amata prasmes nodod mantojumā jaunākai paaudzei. Tā ir vērtīga tradīcija.

ūdenskrātuve savu nosaukumu ieguvusi kopš Aleksandra Lielā apmeklējuma – laikā, kad no Vidusāzijas karaspēks virzījies uz Indiju. Ceļā uz ezeru var redzēt ainavas ar sniegotām kalnu virsotnēm, kas ietiecas zilajās debesis. Pēc formas ezers atgādina trīsstūri, tā platība esot 3,5 kvadrātkilometri, ūdens dziļums – 70 metri. Ezera unikalitāte – tas ir lielākais kalnos un atrodas vairāk nekā 2000 metru augstumā. "Apskatījām no ezera iztekošas upes 38 metrus augsto ūdenskritumu, ko vietējie iesaukuši par vietējo Niagāru ("Fan Niagara"). Apmetāmieš jaukā namiņā pie Iskandera ezera, bija paredzēts pabūt arī otrā – tuvējā –

kalnā, ko sauc par Aleksandra cepuri, taču piepeši gids paziņoja, ka tūristiem kalns slēgts, jo uz 25 gadiem tas esot iznomāts ķīniešiem zelta ieguvei. Acīmredzot pašiem tadžikiem pagaidām vēl nav vajadzīgās tehnikas un iemaņu zelta ieguvei. Ķīnieši no guvuma sev paturot astoņdesmit, Tadžikistānai dodot divdesmit procentus," uzzinājis Mintauts.

Kalnos iecienījuši arī vietējie, īpaši vasaras karstākajos mēnešos viņi dodas šurp atveldzēties. "Apmeklējām arī septiņu ezeru kaskādi kalnos, bija interesanti vērot gan ūdens krāsu, kas katram ezeram ir atšķirīga, gan arī ezeru krastu līnijas, kas mainīju-

Viens no septiņiem Fanu kalnu kaskādes ezeriem.

Taškentas tirgū.

šās atkarībā no ūdens daudzuma ziemā un vasarā," piebilst Guntars Kļavinskis. Mintauts arī īsi izstāsta par gida satraukumu – jauns puisis, vēl studē, taču draudot iesaukums diensētā... Nav noslēpums, ka armijā joprojām valda dedovščina (jau no karavīru pazemošana), tāpēc ir divas iespējas – vai nu atpirties (nav lēti – kādi pieci tūkstoši dolāru), vai izbraukt uz ārzemēm, piemēram, Eiropu, taču arī tam vajag daudz naudas un vizu...

Pančsanbes tirgū – apzeltīts statuju pāris

Lai gan arhitektūras ziņā Tadžikistāna nav tik izteikti grandioza kā Uzbekistāna, tomēr arī tai ir iespaidīgas celtnes – priekšstatu par Vidusāzijas tirgu var gūt, piemēram, apmeklējot Pančsanbes tirgu, kas, iespējams, ir lielākais Vidusāzijā. 1964. gadā celta eleganta tirdzniecības zāle ar arkveida ieejas portāliem un rozā un laima zaļu neoklasicisma fasādi. Ja ne lielākais, tad noteikti viens no vislabāk apgādātajiem tirgiem Vidusāzijā, it īpaši ceturtdienās, kad pieved jaunu produkciju un cilvēku straumes plūst uz galveno tirdzniecības zāli. Mintauts teic, ka veikalos importētās preces ir apmēram divas reizes dārgākas nekā vietējās, piemēram, banāni maksāja 2,5 eiro. Guntars rāda man fotogrāfiju, kurā starp gaļas produktiem redzami tādi

kā tauku blāķi, un jautā, vai zinu, kas tie ir. Nu, neesmu tāds redzējis... "Tas ir kurdjuks – zemādas tauku rezerves dažu rupjvilnas un pusrupjvilnas šķirņu aītām, var būt pat divu lielu spilvenu veidā uz krustu pakāējās daļas pie astes saknes; tā masa var sasniegt 20–30 kilogramus. Dzīvniekam ejot, tie nokarājas, šūpojas un jum. Šos taukus izmanto ēdienu pagatavošanai."

Daudzviet akcentēts diženums, piemēram, tirgus apmeklētājus sagaida apzeltītu statuju pāris – vīrietis un sieviete. Ārpusē zem krāsainām nojumēm ir izveidojies ielas tirgus.

Tadžikistānas teritorijā cilvēki sākuši apmesties jau 6500 gadu pirms mūsu ēras. Apskatījuši Vecās Pendžikentas vēsturisko drupu arheoloģisko izrakumu vietu – starppilsētu mūri (aptuveni 2500 gadu pirms mūsu ēras), ceļotāji brauc Uzbekistānas robežas virzienā, lai nokļūtu Samarkandā.

Centrālāzijas arhitektūras pērle

"Esam pabijuši vairāk nekā četrdesmit valstīs, bet Samarkanda mūs pārsteidza ar savu sakoptību, arhitektūru, zemajām cenām un izcili garšīgo ēdienu! Vērienīga, grezni iespaidīga un ļoti zaļa ir šī otra lielākā Uzbekistānas pilsēta – vairāk nekā 2000 gadu kalpojusi par Zīda ceļa atbalsta punktu. 2001. gadā

BOĻŠEVIKI, KAM NEBĪJA BIJĪBAS NE PRET KO, NO LIDMAŠĪNĀM METUŠI BUMBAS PAT UZ MINARETIEM, VĒL TAGAD DAŽĀ VAR REDZĒT ŠAVIŅU ROBUS, TAČU, PAR LAIMI, LIELO MINARETU, KURU PAT ČINGIZHANS PASAUDZĒJA, NENOBRUCINĀJA.

Samarkandu iekļāva UNESCO Pasaules mantojuma sarakstā kā kultūru krustpunkta pilsētu," teic Guntars Kļavinskis. Samarkanda joprojām ikvienam sniedz iespēju pabūt gandrīz vai tūkstoš un vienas nakts pasaku cienīgās vietās. Emocionāli iespaidīgs ir Registāna laukums ar tā monumentālo arhitektūru, kurā atrodas trīs medrešu (religīso skolu un mošeju) ansambļi. Samarkandas kulta celtnē ir Timura Bibi-Hanima svētā mošeja, netālu no tās atrodas arī paša Timura un viņa pēcteču mauzolejs, kurš pārsteidz ar mūsdienīgām formām un proporcijām. Tas vizuāli atgādina milzīgu zilu tulpi.

Ceļotāji no gida uzzina, ka 1220. gadā Samarkandu pilnībā nopostīja Čingishana ordas, taču kā fēnikss no pelniem pilsēta atdzimusi laikā, kad te vijies senais Zīda ceļš, 1369. gadā kļūstot par valdnieka Amira Timura impērijas galvaspilsētu. Pilsēta cietusi ne vien no uzbrucējiem, bet arī zemestrīcēs – ceļotāji muzejos skatījuši fotogrāfijas, kā taisnotas celtnes, fasādēm labotas saplaisājušās, nokritušās flīzes ar glazūru... "Redzējām plaisas 70 metrus augstajā Timura pilī, ko cēluši Irānas meistari. Apskatījām arī zīda, vilnas ražošanas fabriku, fantastiski skaisti ir vilnas paklāji, taču to cenas atkarībā no lieluma – pat vieglā auto vērtībā. Pēc terorakta Maskavā ļoti pastiprināta tūristu pulcēšanās vietu apsardze, daudzviet redzējām bruņumašīnas, pie kurām stāv karavīri pilnā aprīkojumā ar ieročiem. Der zināt, ka daudzviet nedrīkst fotografēt, piemēram, valdības ēkas, militārās iestādes, robežpunktus," norāda Mintauts Buškevics.

Jāpiemin arī restorānu dzīve, to zāles ir iespaidīgi plašas, dzīvā mūzika, daudzi dejo, ja nav vīriešu, sievietes dejo ar sievietēm... Papīra ēdienkartes vietā – katram pa planšetdatoram, lielākais pieprasījums ir pēc alus un šņabja, šampanieti gan atrast grūtāk...

Visgaršīgākais plov ir tieši Uzbekistānā: sutināti risi ar rozīnēm, aprikozēm un jēra vai liellopu gaļas gabaliņiem, tā pasniegšanai esot vairāk nekā divsimt veidu. Vidusāzijā darbojas pat īpaši plova centri, kur milzīgi lielās toverpannās plovu gatavo tikai vīrieši – kurina dzīvo uguni, lej pannās eļļu un liek vispirms apcepties lielos gabalos sacirstu jēra gaļu. Tālāk jau burkāni, sīpoli, rieksti, rozīnes, garšvielas... To visu sutina vairākas stundas.

Legendārā observatorija

Uzbekistāna lepojas ar saviem izcilajiem zinātniekiem, viens no tiem ir Muhamads Taragai Ulugbeks (1394–1449) – viduslaiku austrumu renesanses laika zinātnieks, astronoms un matemātiķis, kurš dzimis Samarkandā. Viņš arī izveidoja medreses – skolas, kurās apguva medicīnu, matemātiku, astronomiju, filozofiju. Ulugbeks piesaistīja savai pilsētai tā laika ievērojamākos zinātniekus, un 1416. gadā Samarkandā uzcēla observatoriju, kuras galvenais stacionārais instruments bija milzu kvadrants, kas bija novietots cilindriskas ēkas iekšpusē ar diametru 48 metri (pamatu paliekas jeb drīzāk tranšējas no tā tika atrastas arheoloģiskās izpētes laikā). "Observatorijas augšējā daļa nopostīta, taču saglabā-

Samarkandā – Guri Amira jeb Timura mauzolejs, kurā apglabāts Timurs. Stāsta, ka 1941. gadā sarkofāgs ar Timura mirstīgajām atliekām esot aizvests uz Maskavu krievu antropologam Mihailam Gerasimovam pišu izpētei. Kad viņš to atvēris, atklājies uzraksts: "Katru, kurš to atvērs, piemeklēs ienaidnieks vēl briesmīgāks par mani." Ticat vai ne – nākamajā dienā sācies Hitlera armijas uzbrukums Padomju Savienībai. 1942. gadā ar Staļina pavēli speciālā vilcienā Timura mirstīgās atliekas nogādāja atpakaļ Samarkandā.

jusies pazemes daļa, ko arī apskatījām," teic Guntars Kļavinskis. Ulugbekam pasaules slavu astronomijā deva viņa sastādītais zvaigžņu katalogs ar 1018 zvaigznēm, kas pēc antikās pasaules astronoma Ptolemaja "Almagesta" bija nozīmīgākais darbs viduslaiku astronomijā. Interesanti, ka viņš bija Vidusāzijas zemju iekarotāja un Čingishana Zelta ordas sagrāvēja Timura (Tamerlana) mazdēls. "Izskatā Timurs esot bijis ruds – gan mati, gan bārda – rudā krāsā. Timura karaspēks esot iekarojis arī

Maskavu un piespiedis maksāt viņam meslus," gida sacīto atceras Guntars. Ulugbeka kapavieta atrodas ārkārtīgi skaistajā Timurīdu dinastijas Gūemīra mauzolejā Samarkandā. 1941. gadā, neilgi pirms Vācijas uzbrukuma Padomju Savienībai, Ulugbeka un Timura kapavietas atsegta, lai pārbaudītu vēsturisko patiesību par timurīdiem. Antropologam Mihailam Gerasimovam pēc atrastā Ulugbeka galvaskausa izdevies rekonstruēt iespējamo portretisko attēlu, un to nu izmanto zīmējumiem

Samarkandas restorānā – plašums, greznums un zemas cenas.

un skulptūrām. Droši vien esat ievērojuši, ka arī Rīgā netālu no kanāla Ata Kronvalda parkā novietots Ulugbeka piemineklis, ko atklāja 2004. gada 8. aprīlī, piedaloties Uzbekistānas valsts prezidentam Islamam Karimovam.

Uz Buhāru ar ātrvilcienu

"Latvijai vēl nav, taču, raug, uzbekiem jau ir ātrvilciens, kas ar ātrumu 160 kilometri stundā aizvzina no Samarkandas līdz Buhārai nepilnu divu stundu laikā," norāda Guntars Kļavinskis. Līdzīgi kā Samarkandas, arī Buhāras vēsturiskais centrs ir iekļauts UNESCO Pasaules mantojuma sarakstā – pilsēta vēsturiski kalpojusi par Lielā Zīda ceļa komerciālo centru. Mūsdienās tajā atrodas vairāk nekā 140 arhitektūras pieminekļi – dažādu laikmetu pieminekļu komplekss, kas veidojies no 5. gs. p. m. ē. līdz pat mūsdienām, piemēram, fantastiskais 9. gs. Samanīdu mauzolejs un arhitektūras komplekss Poi-Kaļans, kas sastāv no Kaļānas minareta, mošejas un divām medresēm. No mošejas apļveida galerijas paveras iespaidīga Buhāras panorāma. Pie pasaules nozīmes pieminekļiem pieder arī Šašma-Agborā un Bu-

jana-Kulī-Hana mauzolejs ar interesanto terakotas sienu apdari, Buhāras emīru vasaras rezidence un daudz citu iespaidīgu celtni. Mintauts piebilst, ka Buhārā mēdzot būt spēcīgi vēji, kas rada pamatīgu aukstumu – ziemas esot izteikti bargas.

"Buhāras senajās celtnēs var redzēt arī zoroastrisma elementus musulmaņu celtnēs, apdarē nav musulmaņiem raksturīgo grezno, glazēto flīzišu, bet gan keramikas ķieģeliši ar rakstiem," ievērojis Guntars. Viņam arī prātā iespiedies gida teiktais, ka Buhāra nebūtu tik viegli padeviesies boļševikiem, ja tiem nebūtu bijis lidmašīnu... Uzbekiem šie "velna rati" izraisījuši tādu izbili (līdz tam nebija redzējuši), ka metušies bēgt... Boļševiki sabombardējuši vairāk nekā simts ūdens ņemšanas vietu, un, tā kā ūdens apgādes sistēmās vairs necirkulēja, tajās savairojās parazīttārpi. Ja tie ieperinājās cilvēka ādā, vajadzēja steigšus izņemt – ārstiem un šuvējiem bijis ienesīgs darbs. Ja kāds parazīta posms palika neizņemts, cilvēks saslima ar gangrēnu un aizgāja bojā. Boļševiki, kam nebija bijības ne pret ko, no lidmašīnām metuši bumbas pat uz minaretiem, vēl tagad dažā var redzēt

KRIEVU LIELVALSTISKAIS ŠOVINISMS ACĪMREDZAMI NAV MAZINĀJIES, ARĪ BŪDAMI CIEMIŅI VIDUSĀZIJĀ, VIŅI PRET VIETĒJIEM, MAIGI SAKOT, IZTURAS CINISKI, AUGSTPRĀTĪGI...

šāviņu robus, taču, par laimi, lielo minaretu, kuru pat Čingizhans pasaudzēja, nenobrucināja.

Gids arī izstāstījis, ka pēdējais Buhāras emīrs esot noskatījis sev par sievu vienu no Krievijas cara Nikolaja Otrā meitām, pat uzcēlis viņai namu, taču šī sapratusi, ka viņa būs tikai viena no četrām emīra sievām, tāpēc precību piedāvājumu atteikusi.

Karakuma tuksnesī ar Paklāju ministriju

"Uzbekistānā šķērsojot robežu, viss bija uzskatāmi saprotams, taču, iebraucot Turkmenistānā, daudz neskaidrību – robežsardzes un muitas kontrolpunktā nav vispār nekādu paskaidrojošu uzrakstu... Vajagot sazināties ar gidu, lai viņš atnākot mums pakal... Mēģinām viņam zvanīt, taču nekā... Nesaprotam, kāpēc nav sakaru. Palūdzam robežsargam, viņš sazvana uzreiz – atklājas, ka iebrāucējiem sakari slēgti – nevar nosūtīt izziņu, nedarbojas internets... Gids nedaudz kavējas. Lai iebrāuku Turkmenistānā, jau laikus jānoformē ielūgums, kā arī uz robežas jāsamaksā 110 eiro," atklāj Mintauts. "Dīvainības turpinājās, lai gan pasē jau bija ielīmētas vietas, tik un tā isajā – 800 metru garajā pārbraucienā, lai tiktu ārā

Samarkandas plov, kurā zirga gaļas šķēles un paipalas olas...

Šādi cep plāceņus.

no robežzonas, ik pa brīdim liek uzrādīt pasēs – mūs apturēja vismaz sešas reizes! Ne vien iekāpjot, bet arī izkāpjot no autobusiņa un vēl arī ceļā," neizpratnē Guntars. Acīmredzot bailēs, ka valsti kāds var ietekmēt vai apdraudēt no ārpuspasaules, tā izo-

DER ZINĀT

- Tiešie "RIX" avioreisi Rīga–Taškenta (turp–atpakaļ) – apm. 530 eiro.
- Iekšējie pārbraucieni ar vilcienu – apm. 20–30 eiro.
- Iekšējie pārlidojumi – apm. 30 eiro.
- Vīza uz Turkmenistānu – apm. 110 eiro.
- Restorānos ēdieni, dzērieni lētāki nekā pie mums, piemēram, šašlika porcija maksā 3–5 eiro, pudele alus – 1 eiro, pudele degvīna (0,5 l) – apm. 5 eiro.
- Cenas tirgū – 30–50% zemākas nekā Latvijā.
- Cigarešu paciņa – apm. 1 eiro.

Viena no kritenēm, kas izveidojusies pēc dabasgāzes izsūkņēšanas, joprojām deg.

lējusies ne pa jokam un vadoņa kultu sargā īpaši. Turkmenistānā atrodas Karakuma tuksnesis, tūristus piesaista seno pilsētu drupas, kas savulaik piederējušas gandrīz visām varenākajām Āzijas un Persijas valdnieku dinastijām, nebeidzamas stepes, gāzes krātuvju kritenes, "baltā pilsēta" Ašgabata, skaistie Ahaltekes zirgi, kolorītas kāzu tradīcijas. Taču pats interesantākais, ka šajā valstī ir trīs ministrijas, kādu nav nekur citur: Zirgu, Suņu un... Paklāju ministrija.

"Ievest alkoholu, cigaretes nedrīkst, smēķēt atļauts tikai norādītajās vietās. Turkmenistānā aizliegta nacionālās valūtas ieviešana un izvešana. Ārzemju valūtas ieviešana atļauta neierobežotā daudzumā, izvešana – ne lielāka par iebrāucot deklarēto summu. Naudas maiņas oficiālais kurss atšķiras no melnā kursa kā nekur citur," nosaka Guntars. "Bankā naudas maiņa – piecas reizes neizdevīgāka nekā melnajā tirgū." Ceļotājus visu laiku pieskatījuši gidi. "Ašgabata mūs pārsteidza ar savu varenību un vērienu – pilnīgi visas celtnes – baltā marmorā. Pasaulē vienīgais slēgtais panorāmas rats – pati celtne izskatās kā rats, kuras iekšienē griežas panorāmas rats. Taču izvīzināties mūs tur nelaida, jo pašlaik nestrādājot... Ceļi plati – četrās joslās katrā virzienā. Automašīnas – tikai baltas, esot pat aizliegts reģistrēt citas krāsas auto... Ievest drikstot ne vecākas par 2013. gadu. Ja nu iebrāuc darba darīšanās ar citas krāsas auto, tad dienas laikā arī jāizbrauc. Ielas patukšas, naktīs viss izgaismots, turklāt gaismām mainās krāsa," ievērojis Guntars.

Šī valsts lielu peļņu gūst tieši no dabasgāzes eksportēšanas, gāzes izsūkņēšanas vietās izveidojušās kritenes, kurās deg gāze.

Atkarībā no spiediena intensitātes vienas deg vairāk, citas – mazāk. Dzīvojamās privātmājas galvaspilsētā esot dārgas – maksājot aptuveni 200 tūkstošus dolāru. Tādas var atļauties galvenokārt militāristi vai iekšlietu sistēmas darbinieki. Tālāk no galvaspilsētas ceļi kļūst sliktāki, līdz pat sabrukšanas stāvoklim, taču tik un tā trīs joslas katrā virzienā. Guntars piebilst interesantu faktu: "Šajā valstī iecienīti taksometri – "Toyota Camry", kam piemontē "Lexus" džipu piekares, uzmontē cietas riepas un laiž pasakināt ātrumā – ar 130–140 kilometriem stundā ceļa bedrēm pārlido pāri..."

Pie mirušās jūras

Ceļojumā pabūts arī pie Arāla jūras, sālsūdens ezera, kurā agrāk ietecēja divas lielas upes, kas padomju laikā tika novirzītas lauksaimniecības zemju apūdeņošanai, tādējādi samazinot ūdens daudzumu, kas ieplūst jūrā, un izmainot jūras ūdens bilanci – jūrā ieplūda mazāk ūdens nekā iztvaikoja. Un līdz ar to tikai dažos gadu desmitos

jūra zaudēja savu ūdeni. "Kādreiz šis bija ceturtais lielākais ezers pasaulē, taču tagad sarucis vairāk nekā desmit reižu. Kad jūra izžuva, vējš dzenājis putekļus kopā ar sāli un daudzi saslimuši, jo tie bija kaitīgi elpošanai – pieaudzis mirstības līmenis, īpaši bērnu... Tagad teritoriju apstādot ar saksauliem, lai mazinātu kaitīgos putekļus. Arāla jūras dziļākajos slāņos mitušas pat haizivis, krastā atradušas zivju pārstrādes fabrikas, arī bruņurupuču gaļas konservu ražotne. Tagad tā ir apkārtne ar kuģu kapsētu – spocīga un bēdīga," teic Guntars Kļavinskis.

Lidojot mājup, ceļotāji ievērojuši, ka lidmašīnā bijis daudz viesstrādnieku, galvenokārt pretendenti uz šoferu un celtnieka specialitāti. "Neviens no uzrunātajiem nedomāja palikt Latvijā, bet gan atgriezies savā zemē. Tā esot ģimenes tradīcija, goda iezīme, ka vecākais dēls, sapelnījis līdzekļus, atgriežas, lai uzturē-

tu vecākus. Ceļojuma laikā uzzinājām, ka uz Vidusāziju aizbēguši daudz Krievijas vīrieši, kam draudējies iesaukums, iespējams, citādi būtu nokļuvuši karā pret Ukrainu... Līdz ar to šajās Vidusāzijas valstīs jūtami cēlušās gan nekustamo īpašuma, gan komunalā maksājumu, gan pārtikas preču cenas. Taču krievu lielvalstiskais šovinisms acīmredzami nav mazinājies, arī būdami ciemiņi Vidusāzijā, viņi pret vietējiem, maigi sakot, izturas ciniski, augstprātīgi." Visās trijās apmeklētajās valstīs jūtama iedzīvotāju bijība pret "vareno Krieviju" un cerība, ka tā viņus neaiztiks. Visās trijās Vidusāzijas valstīs ir pieejami Krievijas televīzijas kanāli, kurus te skatās un kuru izplatītajai propagandai daudzi arī tic. Jaunāki un izglītotāki cilvēki gan saprot, kas notiek, taču arī viņiem galvenais ir saglabāt ar Krieviju labas attiecības un tirdzniecības sakarus...

Stāstījumu pierakstījis
Andris Tiļļa

ARĀLA JŪRAS DZIĻĀKAJOS SLĀŅOS MITUŠAS PAT HAIZIVIS, KRASĀ ATRADUŠAS ZIVJU PĀRSTRĀDES FABRIKAS, ARĪ BRUŅURUPUČU GAĻAS KONSERVU RAŽOTNE. TAGAD TĀ IR APKĀRTNE AR KUĢU KAPSĒTU – SPOCĪGA UN BĒDĪGA.

Spocīgā Arāla jūras kuģu kapsēta.

Iespaidīgais Ašgabatas mošejas iekšskats.